

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

P r i s h t i n ë , 2 0 1 2

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

Sistemi i Pagesave

Operimi i Sistemit Elektronik të Kliringut Ndërbankar

Zhvillimi i një sistemi efikas, të sigurt dhe të qëndrueshëm të pagesave kombëtare, si shtyllë kyçe e infrastrukturës financiare, është një prej funksioneve parësore të BQK-së. BQK-ja operon Sistemin Elektronik të Kliringut Ndërbankar (SEKN), i cili është sistemi i vetëm ndërbankar i pagesave në vend. SEKN-ja, funksionon si një sistem hibrid i cili mundëson kanalizimin ndërbankar të një sërë instrumentesh të pagesave.

Figura 58. Numri i transaksioneve në SEKN

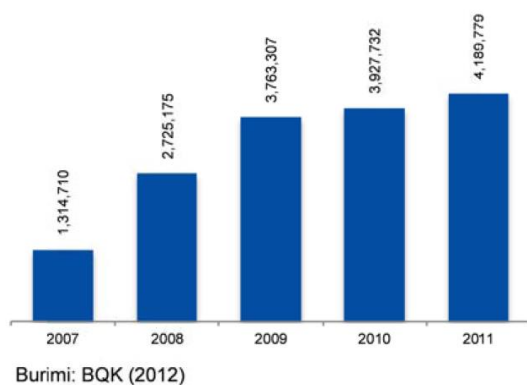
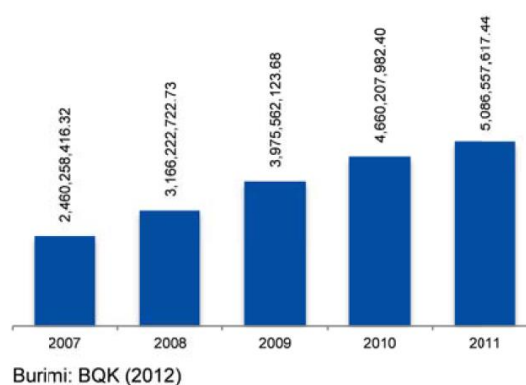

Figura 59. Vlera e transaksioneve në SEKN

Gjatë vitit 2011 u shënuan rritje në vëllim dhe vlerë të transaksioneve të SEKN-së dhe u bë avancimi i mëtejshëm i sistemit. Nga zhvillimet me rëndësi të veçantë ishte funksionalizimi me sukses i modulit të letrave me vlerë në SEKN dhe krijimi i ndërfaqes plotësisht të automatizuar të SEKN-së me sistemin qendror të tregut për letra me vlerë (DEPO/X) si dhe fillimi i zbatimit të disa nga projektet e planifikuara zhvillimore në kuadër të Strategjisë për Zhvillim të Sistemit Kombëtar të Pagesave.

Rritja e vazhdueshme në vëllim dhe vlerë të transaksioneve ndërbankare të SEKN-së pasqyron rritjen relative të pagesave pa para të gatshme dhe rritjen e besueshmërisë në sistemin bankar. Sikurse viteve të mëparshme, në vitin 2011 rritja vjetore si e vëllimit ashtu edhe e vlerës së transaksioneve të SEKN-së ishte e dukshme. Rreth 4.2 milionë transaksione me një vlerë të përgjithshme prej 5.1 miliardë euro u kanalizuan përmes SEKN-së gjatë vitit 2011.

Figura 60. Mesatarja ditore e numrit të transaksioneve në SEKN

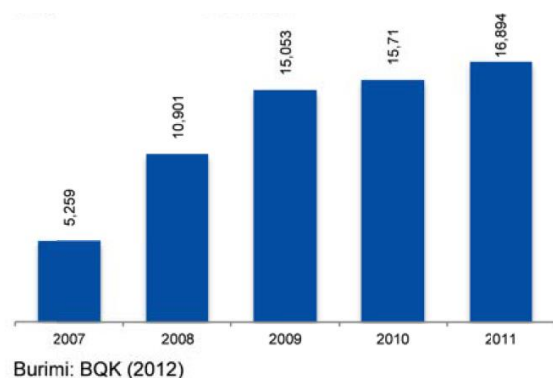
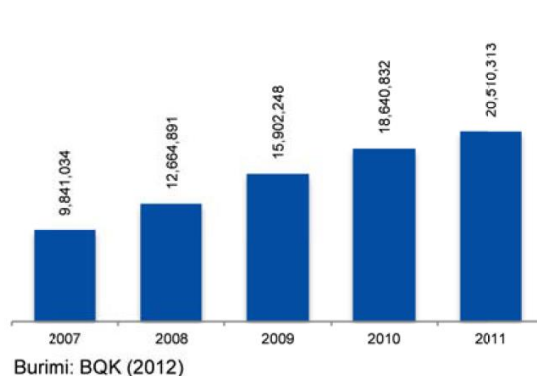

Figura 61. Mesatarja ditore e vlerës së transaksioneve në SEKN

Krahasuar me transaksionet e SEKN-së në vitin paraprak, vëllimi i transaksioneve u rrit për 6.67 për qind dhe vlera e transaksioneve u rrit për 9.15 për qind. Vlera ditore e transaksioneve të SEKN-së në vitin 2011 ishte rreth 20.5 milionë euro, krahasuar me rreth 18.5 milionë euro në vitin 2010. Mandej, vëllimi ditor i transaksioneve të SEKN-së në vitin 2011 ishte afro 16.9 mijë, krahasuar me rreth 15.6 mijë në vitin 2010. Një ndër faktorët që ka ndikuar në rritjen e vlerës së transaksioneve të SEKN-së ishin transaksionet fiskale nga Posta dhe Telekomunikacioni i Kosovës. Ndërkaq rritja në numër e pagesave ndërbankare gjatë këtij viti nuk ishte aq e ndjeshme në krahasim me vitet paraprake.

Janë disa lloje të veçanta të transaksioneve të SEKN-së: të rregullta (individuale dhe masive), prioritare (individuale dhe masive), Kos-Giro dhe Debitim Direkt. Nivelet e vëllimeve dhe vlerave të tyre për vitet 2009 dhe 2010 janë të paraqitura në vijim.

Figura 62. Vëllimi vjetor i transaksioneve të SEKN-së sipas llojeve të tyre

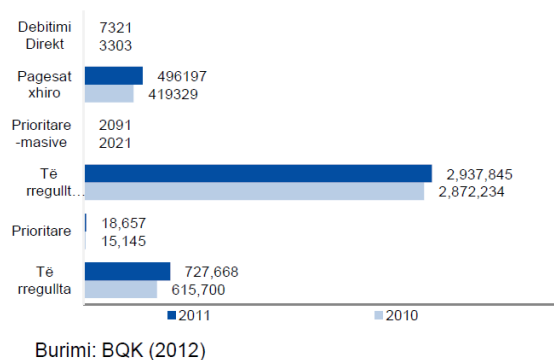
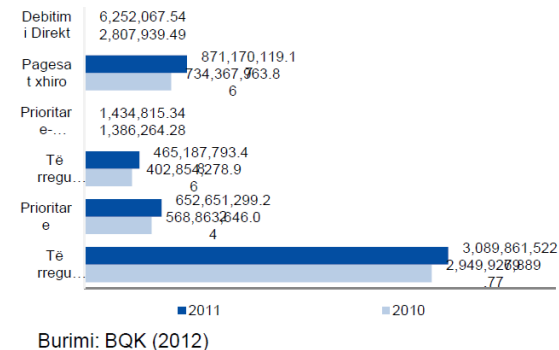

Figura 63. Vlera vjetore e transaksioneve të SEKN-së sipas llojeve të tyre

Pagesat e rregullta përbejnë rreth 87,5 përqind të vëllimit dhe rreth 69.9 përqind të vlerës së transaksioneve të SEKN-së. Ato kanalizohen përmes

SEKN-së ose si transaksione individuale (një-deri te-një) ose si transaksione masive (një-deri te shumë ose shumë-deri te-një). Ato procesohen përmes 4 sesioneve të rregullta të kliringut dhe shlyhen në baza neto.

Transaksionet Kos-Giro përfaqësojnë një lloj të veçantë të transaksioneve të rregullta që po ashtu procesohen përmes sesioneve të kliringut dhe shlyhen në baza neto. Ato kanalizohen përmes SEKN-së si transaksione masive (shumë-deri te-një). Përderisa transaksionet e rregullta individuale janë të destinuara për pagesat në përgjithësi dhe pagesat e rregullta masive janë të destinuara për arkëtimet e standardizuara dhe të automatizuara të entiteteve të mëdha faturuese. Gjatë vitit 2011 u shënuar një rritje si e vëllimit ashtu edhe e vlerës së tyre.

Transaksionet prioritare (urgjente) procesohen dhe shlyhen menjëherë gjatë orarit të punës në baza bruto. Ngjashëm me transaksionet e rregullta, transaksionet prioritare mund të kanalizohen përmes SEKN-së ose si transaksione individuale ose si transaksione masive. Ato ende përfaqësojnë një pjesë të vogël të transaksioneve të gjithmbarshme të SEKN-së. Në vitin 2010, sa i përket vëllimit, ato përfaqësuan më pak se 1 përqind të transaksioneve të SEKN-së, ndërsa sa i përket vlerës, ato arritën të përfaqësojnë mbi 12,8 përqind të transaksioneve. Ky lloj i transaksioneve vazhdon të përdoret kryesisht për kryerjen e pagesave urgjente dhe të atyre me vlera më të mëdha.

Debitimi Direkt si instrument dhe skemë e re e pagesave në Kosovë është lansuar në nëntor 2009. Me anë të skemës së Debitimit Direkt ofrohet një mundësi e avancuar e kryerjes automatike të pagesave periodike nga llogaria bankare. Pagesat periodike që mund të kryhen përmes kësaj skeme kanë të bëjnë në radhë të parë me shpenzimet mujore shtëpiake apo afariste si furnizimi me energji elektrike, furnizimi me ujë, telefonia, ngrohja, mirëmbajtja etj. Si lloj i ri i transaksioneve të SEKN-së akoma nuk përdoret në atë masë sa llojet e tjera. Gjatë vitit 2011, Debitimi Direkt përfaqësoi më pak se 1 përqind si të vëllimit ashtu edhe të vlerës së transaksioneve të SEKN-së. Gjatë vitit 2011, tri kompani të reja iu bashkuan skemës së Debitimit Direkt.

Një pasqyrë e detajuar e treguesve të përqendrimit të pjesëmarrjes së institucioneve më aktive në SEKN gjatë vitit 2011, kundrejt totalit të aktivitetit në këtë sistem, është paraqitur në vijim.

Figura 43. Treguesit e përqendrimit për transaksionet e iniciuara/dërguara në SEKN

Sistemi SEKN	Vëllimi	Vlera
3 banka	52.20%	61.90%
5 bankat tjera	47.80%	38.10%
Totali (vlerë absolute)	4.189.777	5.086.555.947

Burimi: BQK (2012)

Referuar vlerës së përgjithshme të transaksioneve të shlyera në SEKN, gjatë vitit 2011 vlera e përgjithshme ka qenë 5,086,555,947.69 €, ku tre institucionet e para me vlerë më të madhe të transferëve të iniciuara zënë 61.9 për qind të vlerës absolute ndërsa gjithë institucionet tjera 38.1 për qind. Sa i përket numrit të transferëve të iniciuara, nga numri i përgjithshëm i tyre 4.189.777, tre institucionet e para me numër më të madh të transferëve të iniciuara zënë 52.2 për qind të numrit të përgjithshëm, ndërsa të gjithë institucionet tjera zënë 47.8 për qind.

Figura 44. Treguesit e përqendrimit për transaksionet e pranuar/hyrëse në SEKN

Sistemi SEKN	Vëllimi Peshë totali	Vlera Peshë totali
3 banka	90.90%	67.10%
5 bankat tjera	9.10%	32.90%
Totali (vlerë absolute)	4.189.777	5.086.555.947

Burimi: BQK (2012)

Sa i përket transferëve të pranuar, tre institucionet me vlera më të mëdha të transferëve të pranuar zënë 67.1 për qind të shumës absolute, ndërsa gjithë institucionet tjera zënë 32.9 për qind. Ndërsa nga numri i përgjithshëm i transferëve të pranuar, tre institucionet e para zënë 90.9 për qind të numrit të përgjithshëm, ndërsa të gjithë institucionet tjera 9.1 për qind.

Zhvillimet e përgjithshme, analiza dhe mbikëqyrja e sistemeve të pagesave

Në kuadër të implementimit të Strategjisë së Zhvillimit të Sistemit Kombëtar të Pagesave, gjatë vitit 2011 u zhvilluan aktivitete pothuaj në gjitha shtyllat përkatëse të saj si: i) korniza ligjore, ii) pagesat me vlera të mëdha dhe ato urgjente, iii) pagesat me vlera të vogla, iv) transaksionet

qeveritare, v) letrat me vlerë, vi) tregu monetar, vii) dërgesat nga jashtë, viii) mbikëqyrja e sistemit të pagesave, dhe ix) bashkëpunimi dhe koordinimi mes akterëve të pagesave.

Në kuadër të nismave për implementim të strategjisë janë themeluar grupet punuese për të gjitha shtyllat e parapara në strategji dhe janë ndërmarrë një mori aktivitete të përkatëse. Konkretisht, janë përgatitur termat e referencës për sistemet e reja të pagesave (shtylla ii, iv dhe vi) si dhe është finalizuar drafti i ligjit për sistemin e pagesave (shtylla i) i cili pritet të aprovohet në vitin 2012. Në kuadër të shtyllës së fundit (ix), Këshilli Kombëtar i Pagesave (KKP), është themeluar për të mbështetë zhvillimin dhe rritjen e sistemeve të qëndrueshme dhe efikase për kliringun dhe shlyerjen e pagesave dhe letrave me vlerë në Kosovë. Gjatë këtij viti, nën ombrellën e KKP-së ka vepruar me sukses edhe nëngrupi për menaxhimin e projektit për reduktimin e pagesave me para të gatshme në Kosovë. Në këtë fushë, janë realizuar analiza të veçanta rreth përdorimit të instrumenteve elektronike në vend dhe krahasimet me vende në region dhe më gjerë si dhe analiza lidhur me pagesat jo në para të gatshme- hulumtim për klientin dhe tregtarin, etj. Njëkohësisht në kuadër të aktivitetit të kësaj ekipe, u nisën dhe zhvilluan kontaktet e para me përfaqësues të kompanive “Mastercard” dhe “Visa”, për shkëmbim të ideve dhe bashkëpunim lidhur me promovimin e mënyrave elektronike të pagesave, etj.

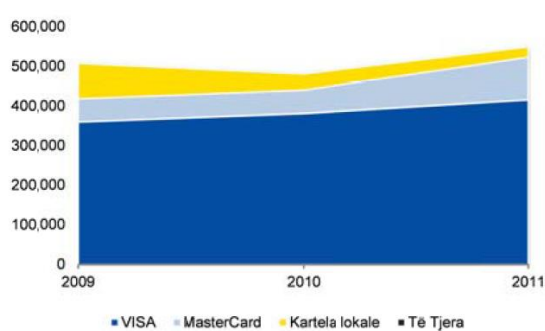
Në kuadër të fushës së mbikëqyrjes së sistemit të pagesave (shtylla vii), BQK-ja ka themeluar dhe zhvilluar funksionin përkatës në linjë me standardet ndërkombëtare, janë bërë publikime të rregullta të treguesve analitikë për instrumente të pagesave në Kosovë. Po ashtu, gjatë vitit 2011 u përpilua dhe aprovua rregullorja e re e statistikave për instrumentet e pagesave si dhe u rishikua dhe harmonizua Metodologjia për Raportimin e Instrumenteve të Pagesave, që ka për synim:

- Grumbullimin dhe përsosjen e përpunimit të të dhënave periodike si dhe mirëmbajtjen efikase të bazës së të dhënave mbi përdorimin e instrumenteve të pagesave në Kosovë.
- Monitorimin e zhvillimeve në fushën e sistemeve të pagesave në mënyrë që të vlerësohet shkalla e rreziqeve që përmbajnë këto dhe të sigurohet transparenca në marrëveshjet që kanë të bëjnë me instrumentet dhe shërbimet e pagesave.

- Përmirësimin e cilësisë së raporteve, analizave dhe publikimeve mbi instrumentet e pagesave në pajtim me raportet nga BQE, duke synuar kështu publikimin e të dhënave për Kosovë në botimet përkatëse në të ardhmen e afërt.
- Analizimin e zhvillimeve në sferën e instrumenteve të pagesave në Kosovë karshi shteteve në Evropën Juglindore dhe Qendrore.

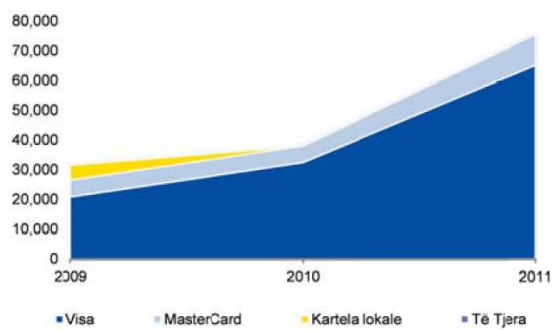
Nga të dhënat e mbledhura dhe të analizuar gjatë vitit 2011 është krijuar një pasqyrë e gjerë mbi nivelin e zhvillimit të sistemit kombëtar të pagesave. Në përgjithësi, vërehet se infrastruktura dhe instrumentet e pagesave po zhvillohen me një ritëm të shpejt.

Figura 78. Numri i kartelave të debitit sipas llojit

Burimi: BQK (2012)

Figura 79. Numri i kartelave të kreditit sipas llojit

Burimi: BQK (2012)

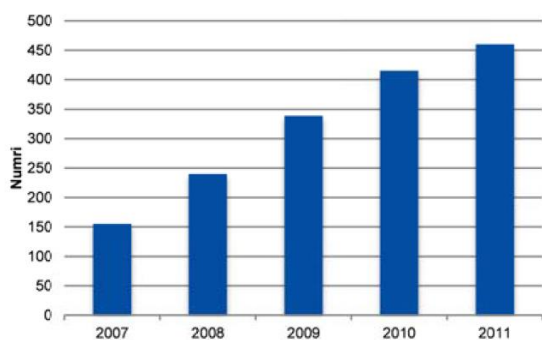
Në vazhdimësi numri i kartelave me funksion pagese është rritur. Rrjeti i terminaleve të bankave në Kosovë po ashtu është në rritje. Në dhjetor të vitit 2011, janë raportuar afër 548,253 kartela me funksion debiti, afër 75 mijë kartela me funksion krediti dhe 7,534 kartela me parapagim. Këto kartela kanë mundur të përdoren në 460 terminale ATM dhe 7,534 terminale POS të vendosura nëpër Kosovë.

Në krahasim me vitin paraprak, numri i terminaleve ATM është rritur për 10.84 për qind, dhe numri i terminaleve POS me 21.63 për qind.

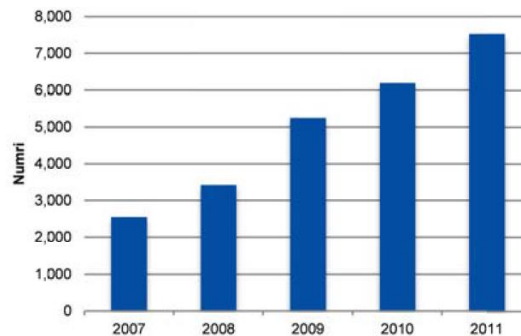
Figura 80. Numri i terminaleve ATM

Figura 81. Numri i terminaleve POS

Burimi: BQK (2012)

Burimi: BQK (2012)

Nga raportimet e bankave rezulton se në fund të vitit 2011, numri i përgjithshëm i llogarive të klientëve është rreth 2.1 milion, me një rritje prej 11 % krahasuar me fundin e vitit 2010. Rreth 98.3 % e llogarive janë të rezidentëve, ndërsa 1.7% të jorezidentëve.

Tabela 45. Numri i llogarive bankare

Përshkrimi i llogarisë	Totali i llogarive të klientëve			Të aksesueshme nga interneti		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Llogaritë e klientëve (1+2)	1.780.451	1.857.608	2.059.878	40.924	50.274	68.99
1-llogari të rezidentëve (a+b)(%)	98.50%	98.40%	98.34%	94.10%	94.20%	94.80%
a-individuele (%)	94.00%	94.30%	94.36%	81.90%	83.60%	80.00%
b-kompani (%)	6.00%	5.70%	5.63%	18.10%	16.40%	20.00%
2-llogari të jo-rezidentëve (c+d)	1.50%	1.60%	1.66%	5.90%	5.80%	5.20%
c-individuele (%)	95.40%	96.10%	96.60%	94.80%	94.30%	90.80%
d-kompani (%)	4.60%	3.90%	3.40%	5.20%	5.70%	9.20%

Burimi: BQK, Raportimet e bankave sipas "Metodologjisë për raportimin e instrumenteve të pagesave".

Nga totali i llogarive në fund të vitit 2011, rreth 69 mijë llogari kanë qasje "online" në internet për të kryer pagesa apo për të kontrolluar gjendjen e llogarisë, duke shënuar një rritje prej 37 për qind në krahasim me vitin 2010. Pavarësisht rritjes së ndjeshme të këtij treguesi gjatë vitit 2011, niveli i shfrytëzimit të llogarive bankare me "e-banking" vazhdon të mbetet në nivele të ulëta.

Në krahasim me shtetet e tjera në Evropën Qendrore dhe Juglindore, Kosova ka edhe shumë punë për të bërë. Sa i përket numrit të terminaleve për 1 milionë banor, Kosova vazhdon të qëndrojë ndër vendet e fundit në rajon. Mirëpo, shenjë pozitive në këtë drejtim është ritmi më i shpejt i zhvillimit të infrastrukturës sesa mesatarja e zhvillimit në vendet e regjionit. Situatë e ngjashme është edhe tek kartelat bankare. Numri i kartelave me funksion pagese vazhdon të rritet.

Tabela 22. Tabela krahasuese e instrumenteve dhe terminaleve të pagesave

Përshkrimi	Kosova	Shqipëria	Republika Çeke	Turqia	Slovenia	Bullgaria	Hungaria	Bosnja	Kroacia	Maqedonia
Banorë	2.1	3.19	10.51	73.3	2.05	7.54	10.02	3.77	4.42	2.06
Sipërfaqja (km ^2)	10,887	28,748	78,865	783,562	20,273	110,879	93,028	51,197	56,594	25,713
Densiteti (për km^2)	193	111	133	94	101	68	108	74	78	80
ATM	460	771	3,742	27,649	1,814	5,718	4,843	1,098	3,794	869
<i>për 1 milion banorë</i>	219	242	356	377	885	758	483	291	858	422
<i>për 100 km^2</i>	4	3	5	4	9	5	5	2	7	3
POS	7,534	4,903	96,958	1,823,530	35,622	60,762	78,441	17,834	92,690	31,491
<i>për 1 milion banorë</i>	3,587	1,537	9,225	24,878	17,377	8,059	7,828	4,731	20,971	15,287
<i>për 100 km^2</i>	69	17	123	233	176	55	84	35	164	122
Kredit Kartelat	74,873	27,300	1,587,889	46,956,124	122,638	992,428	1,367,928	-	1,990,395	303,158
<i>për 1 milion banorë</i>	35,654	8,558	151,084	640,602	59,823	131,622	136,520	-	450,316	147,164
Debit Kartelat	548,253	667,548	7,888,879	69,916,462	2,742,470	6,623,423	7,553,209	-	6,846,034	1,048,180
<i>për 1 milion banorë</i>	261,073	209,263	750,607	953,840	1,337,790	878,438	753,813	-	1,548,876	508,825
E-Banking	68,992	27,368	-	/	-	-	-	67,802	989,862	211599

Burimi: BQK (2012) dhe bankat qendrore apo autoritetet mbikëqyrëse të shteteve përkatëse